

**INTERNATIONAL
JOURNAL**

KNOWLEDGE

Scientific papers

Vol. 11/1

2015

KNOWLEDGE

***INTERNATIONAL JOURNAL
SCIENTIFIC PAPERS
VOL 11/1***

4-6 DECEMBER

BANSKO, REPUBLIC OF BULGARIA

2015

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific and Applicative papers V11/1

Editing Board

PhD Vlado Kambovski, PhD Robert Dimitrovski, PhD Predrag Trajković, PhD Maria Kavdanska, PhD Svetlana Trajković, PhD Zivota Radosavljevik, PhD Margarita Koleva, PhD Mile Matijević, PhD Nonka Mateva, PhD Jugoslav Ziberovski, PhD Rositsa Chobanova, PhD Aleksandar Nikolovski, PhD Jove Kekenovski, PhD Marija Knezevik, PhD Ilija Nasov, PhD Irina Singaveskaya, PhD Nonka Mateva, PhD Dzulijana Tomovska, PhD Oliver Dimitrijevik, PhD Nedzat Koraljik, PhD Nebojsa Pavlovik, PhD Nikolina Ognenska, PhD Dimitrija Popovski, PhD Lisent Bashkurti, PhD Tome Naumov, PhD Trajce Dojcinovski, PhD Jana Merdzanova, PhD Zoran Srzentic, PhD Nikolai Sashkov Cankov

Preparing and correction: Liljana Pushova, Jasmina Dimitrovska

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

For editor

PhD Robert Dimitrovski

KNOWLEDGE

International Journal Scientific and Applicative Papers V11/1

ISSN 1857-92

SCIENTIFIC COMMITTEE

- President:** Academic, Prof. Vlado Kambovski PhD, President of Macedonian Academy of Science and Arts, Skopje (Macedonia)
- Prof. Robert Dimitrovski PhD, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Zivota Radosavljevic PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
 - Prof. Rosica Cobanova PhD, Bulgarian Academy of Sciences (Bulgaria)
 - Prof. Ilija Nasov PhD, Research and Development center PLASMA, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, Director of PhD Institute, FON University, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
 - Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
 - Prof. Anka Trajkovska Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
 - Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, (Serbia)
 - Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
 - Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO , Bitola (Macedonia)
 - Prof. Sasho Korunoski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
 - Prof. Cvetko Andreevski, Vise rector, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
 - Prof. Margarita Koleva PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
 - Prof. Aleksandar Donchev, MIT University, Faculty of Law, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
 - Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
 - Ljupco Naumovski PhD, Forum for Mobility and Research, Bitola (Macedonia)
 - Prof. Oliver Iliev PhD , Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Dimitrija Popovski PhD, Faculty of Sport, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
 - Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
 - Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
 - Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
 - Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
 - Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
 - Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
 - Prof. Aleksandr Korablev, PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
 - Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
 - Doc. Igor Stubelj, PhD, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
 - Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)

- Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rouse (Bulgaria)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rouse (Bulgaria)
- Prof Karl Schopf, PhD, Akademie fur wissenschaftliche forchung und studium, Wien (Austria)
- Prof. Isa Spahiju PhD, International Balkan University (Macedonia)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational center, Skopje, Macedonia
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Sasha Kicoshev PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics , University of Novi Sad , Subotica (Serbia)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof. Zoja Katru PhD, Prorector, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity , Sofia (Bulgaria)
- Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Baki Koleci PhD , University Hadzi Zeka , (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, (MNE)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof. Nedjad Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina) - Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of law University of Kragujevac (Serbia)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Svetlana Trajkovic PhD, High college for professional applied studies, Vranje (Serbia)
- Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)

- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus – Faculty of Management, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Rumen Stefanov, PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, Dean, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Nikola Bozkov PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Vasil Pehlivanov PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Erzika Antic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Doc. Marija Kostić PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Sandra Živanović PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Snežana Milićević PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Nebojsa Pavlovic PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Venus Del Rosario, Arab Open University (Philippines)
- Nishad M. Navaz, Kingdom University (India)

Contents

PROBLEMS AND TRENDS IN SOCIAL DEVELOPMENT AND POLICIES ON EMPLOYMENT AND UNEMPLOYMENT	19
Hristo Beloev D.Sc. Ph.D	19
Venelin Terziev D.Sc. (National Security), D.Sc. (Ec.) Ph.D	19
THE METHOD OF AESTHETICS OF COMMUNICATION IN EDUCATION	29
ON THE RECEPTION OF LITERARY WORK IN TEACHING	29
Prof. Violeta Dimova Ph.D	29
Prof. Mahmut Celik Ph.D	29
STUDENTS' PROFILE IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING WITH TECHNOLOGY - THE CASE IN ALBANIAN SCHOOLS	32
PhD. Olsa Pema	32
INTERACTIVE METHODS OF TRAINING IN PEDAGOGICAL PRACTICE.....	37
Nicola Vakirlov.....	37
Maria Becheva PhD	37
Nina Belcheva.....	37
THE IMPACT OF INCREASED ENTREPRENEURIAL CAPACITIES IN RAISING THE PERFORMANCE OF SME-S IN TRANSITION ECONOMIES	41
Kosovare Ukshini, PhD,	41
Academician Izet Zeqiri.....	41
APPLICATION OF THE CONCEPT OF LIFELONG LEARNING IN BULGARIA.....	44
Venelin Terziev Ph.D.....	44
Ekaterina Arabska Ph.D.....	44
EDUCATIONAL MISBALANCES:.....	56
MIRROR IMAGES OF SCHOOL AND HIGHER EDUCATION.....	56
Assoc. Prof. Alexander Valkov, PhD	56
Assoc Prof. Evgenia Penkova, PhD	56

THE STUDENTS SELF-ASSESSMENT BASED ON STANDARDS DEVELOPS THE TEACHING AND INFLUENCES IN THE LEARNING RESULTS	60
Sonila Tatili.....	60
Prof. Assoc.Dr Tomi Treska.....	60
DISCUSSION ABOUT OPPORTUNITIES FOR LEARNING DECIMALS AND FRACTIONS IN THIRD AND FOURTH GRADE IN BULGARIA	68
Zlatina K. Sharkova Ph.D.	68
HOW “HARD TIMES” STIMULATE REFORMS – THE CASE OF THE BULGARIAN HIGHER EDUCATION	71
Elena Blagoeva-Hazarbassanova	71
COMMUNICATION AS A TOOL FOR EFFECTIVE LEADERSHIP	75
PhD. Assistant, Lazar Arsovski	75
PhD. Mirko Tripunoski.....	75
GENESIS AND FIRST MANIFESTATIONS OF INFORMAL EDUCATION IN BULGARIA	80
Assoc. Prof. Penka Tsoneva, DSc.....	80
EDUCATION FOR DEMOCRATIC CITIZENSHIP AND THE LITERARY APPROACH IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASS.....	83
Prof. Elda Talka Ph.D	83
KNOWLEDGE AS A RESOURCE FACILITATING THE TRANSITION OF YOUNG PEOPLE FROM EDUCATION TO EMPLOYMENT.....	87
Kamelia Petkova, PhD.....	87
LITERACY, HEALTH AND ECONOMIC FACTORS	92
Assist. Professor Marija Emilija Kukubajska, PhD	92
Sonja Koceva, MA, Ph. Spec.....	92
PROBLEMATIC SITUATION IN THE CONTEXT OF DIDACTIC TEACHING AND LEARNING PROCESS	98
Valentina Chileva Ph.D	98
LEGAL ASPECTS ON THE DEVELOPMENT OF OPEN-END MUTUAL FUNDS IN THE R. of MACEDONIA	101
Nebojsa Cvetanovski, Ph.D.	101

Daniela Cvetanovska, M. A.	101
ASPIRATION TOWARDS REGIONAL AND GLOBAL SECURITY	107
Maja Miskovska Ph.D.....	107
LOCAL GOVERNMENT AND CITIZEN PARTICIPATION AT THE LOCAL LEVEL	112
Prof. Jove Kekenovski, Ph.D	112
CASE STUDY: CONCORDIA MISSION OF THE EUROPEAN UNION AND THE LESSONS LEARNED	118
Ivica Josifovic, PhD	118
Zlatko Keskoski, PhD	118
THE MILITANT ISLAMIST IDEOLOGY AS A THREAT TO THE NATIONAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA	123
m-r Borche Chaminski.....	123
d-r Rina Kirkova	123
d-r Nenad Taneski.....	123
DISCRETIONARY POWERS OF THE ADMINISTRATION – NECESSITY OR FOLDING SCREEN FOR ABUSES	131
Ass. Dejan Vitanski PhD	131
GEOPOLITICAL IMPORTANCE OF MARITIME PASSAGES IN EUROPE.....	136
Assistant Professor Jordanka Galeva, PhD	136
POST-CONFLICT ROLE OF THE EUROPEAN SECURITY AND	141
DEFENCE POLICY	141
Zlatko Keskovski PhD	141
Ivica Josifovic PhD.....	141
POLEMOLOGICAL AND SECURITY ANALYSIS OF THE REVOLUTIONS IN THE PAST AND TODAY	145
Suzana Kotovchevska PhD	145
Mitko Kotovchevski PhD	145
BUILDING ENTREPRENEURIAL ORGANISATION: BUSINESS PROCESS REENGINEERING FROM A QUALITY PERSPECTIVE.....	149
Branko Nikolovski, assoc. prof. PhD.....	149

SOCIAL MEDIA MARKETING – NEW MARKETING TREND IN THE MODERN LIFESTYLE	154
Sanja Nikolic, PhD.....	154
Sreten Miladinovski, PhD.....	154
UNFAIR COMPETITION AND GRAY ECONOMY.....	158
Assistant Professor. Ph.D. Law Berat Aqifi.....	158
Associate Professor. Ph.D. Law Sasha Dukovski.....	158
Mr. Drini Grazhdani LLM (Adv).....	158
CREDIT RATINGS, A SOLUTION TO INFORMATION ASYMMETRY IN EMERGING MARKETS (ALBANIA ECONOMY).....	162
Ada Aliaj Ph.D.....	162
Prof. Ilir Hoti Ph.D.....	162
Marsel Aliaj	162
DEVELOPING A FUNCTIONING LABOR MARKET IN BULGARIA	167
Venelin Terziev Ph.D.....	167
Ekaterina Arabska Ph.D.....	167
CAUSE AND EFFECT RELATIONSHIP BETWEEN GOVERNMENT	182
EXPENDITURE AND REVENUE COLLECTION	182
CASE OF ALBANIA	182
Entela Velaj.....	182
Olta Nexhipi.....	182
MEASURING MSE VOLATILITY WITH MBI10 STOCK INDEX	186
Igor Tanturovski PhD	186
ALBANIAN CUSTOMER ATTITUDES TOWARDS FARM FOOD	192
Prof. Edlira Llazo Ph.D.....	192
TECNOLOGICAL TRAININIG - REALITES AND FUTURE.....	196
Branko Sotorov Ph.D.....	196
Venelin Terziev D.Sc. (National Security), D.Sc. (Ec.) Ph.D	196

RISK ASSESSMENT AND PRICE OF LEASE FOR AN APARTMENT,.....	200
CASE STUDY IN SKOPJE.....	200
Prof. Dr. Blagoja Spirkoski.....	200
Assist.Prof. Dr Radica Dishlieska.....	200
ANALIZA EKONOMIKE NDAJ POLITIKES TATIMORE DHE TE ZAVENDESIMIT	205
Dr.Sc.Shaqir Elezaj.....	205
OFFICIAL DEVELOPMENT AID IN THE WORLD	209
Dori Pavloska – Gjorgjieska, Ph.D.....	209
Biljana Buzlevski, PhD.....	209
Aleksandar Dejanovski, PhD.....	209
STRUCTURE OF SOURCES OF FUNDING AS A FACTOR FOR COMPETITIVENESS OF THE BUSINESS ENTITIES FROM REPUBLIC OF MACEDONIA	213
Prof. Savo Ashtalkoski, PhD	213
Bardul Tushi, M.Sc.....	213
Igor Slavkoski, M.Sc.....	213
THE NEW KNOWLEDGE OF CRISIS 2008 AND THE NEW EU BANK UNION IN FUNCTION OF FINANCIAL STABILITY	219
PhD Dance Nikolovska Vrateovska.....	219
Slagana Kostadinovska	219
Emilija Popova.....	219
THE ROLE AND IMPORTANCE OF FINANCIAL DERIVATIVES IN EMERGING ECONOMIES	223
Aleksandar Dejanovski	223
Biljana Buzlevski	223
Jelena Tast.....	223
Aleksandar Stankovic	223
GLASS CEILING AND SOCIAL - ECONOMIC POSITION OF WOMEN IN ALBANIAN ORGANIZATIONS	228
Lina Vaso.....	228

ANALYSIS OF MACEDONIAN PUBLIC HEALTH SYSTEM THROUGH INSTITUTIONAL EXAMPLES	234
Igor Tanturovski PhD	234
PENSION INSURANCES - CASE STUDY OF KOSOVO	239
Myhybije Zallqi Zhara	239
Prof.Ass.Dr.Ibish Mazreku	239
QUALITY MANAGEMENT INITIATIVES AND SOLUTIONS.....	243
FOR SMALL BUSINESS IN TOURISM	243
Branko Nikolovski, assoc. prof. PhD.....	243
SOCIAL POLICIES RENDERING IMPACT ON BULGARIAN LABOR MARKET	248
Venelin Terziev D.Sc. (National Security), D.Sc. (Ec.) Ph.D	248
Ekaterina Arabska Ph.D.....	248
STRUCTURAL EQUATION MODELING WITH LISREL: APPLICATION IN INFORMAL ECONOMY	256
Brunela Trebicka, PhD.....	256
Asoc Prof. Azeta Tartaraj, PhD	256
LENDING CONDITIONS DURING THE GLOBAL ECONOMIC CRISIS	262
Aleksandra Nakevska.....	262
PhD Ljupco Davcev	262
THE LINK BETWEEN CUSTOMER SATISFACTION AND EMPLOYEE SATISFACTION IN RESTAURANT INDUSTRY	266
An analysis of restaurants in Durrës, Albania.....	266
Dr. Olta Nexhipi.....	266
Dr. Osman Metalla.....	266
THE ROLE OF LOCAL CAPACITY ON DECENTRALISATION IMPACT IN ALBANIA	271
Zoica Zharkalli (Kokaveshi)	271
A COMPLEX APPROACH IN THE PREVENTION OF ‘DIABETIC FOOT’ FOR PATIENTS WITH DIABETIC POLYNEUROPATHY IN ADVANCED AND OLD AGE	276
Asst. Dr. Snezhina Georgieva	276

Asst. Varvara Pancheva	276
ALGORITHM FOR COMPUTER-ASSISTED MODELLING OF TRANSVERSE MAXILLOFACIAL ASYMMETRY	280
Tatyana Boeva	280
HOLISTIC APPROACH IN PHYSICAL THERAPY FOR PATIENTS WITH MULTIPLE SCLEROSIS	285
Hristo Boyadzhiev	285
Petya Mitrindzhakova	285
INVESTIGATING STUDENT OPINION IN THE SPECIALTY OF ‘DENTAL TECHNICIAN’ ON ATTITUDES TO OPPORTUNITIES FOR STUDENT MOBILITIES DURING THEIR EDUCATION AT MEDICAL COLLEGE PLOVDIV	290
Slavov Sv.	290
Kasnakova P.	290
Yankov Sv.	290
IMPROVEMENT OF THE QUALITY OF LIFE THROUGH THE IMPLEMENTATION OF A PATIENT-CENTERED APPROACH OF PATIENTS WITH CHRONIC CORONARY ARTERY DISEASE	294
Assist. Prof. Marieta Todorova	294
Associate Prof. Gergana Petrova, Ph.D	294
HEALTH PROMOTION IN NURSERIES ON THE TERRITORY	298
OF PLEVEN MUNICIPALITY	298
G. Markova	298
G. Petrova	298
GLOBALIZATION OF COUNTERFEIT MEDICINES WORLDWIDE	303
As. Zlatina Ivanova	303
MISTAKES IN SHORT-TERM VISUAL MEMORY OF PERSONS WITHIN WORKING AGE.	307
Firdes Yusmen, assoc. prof.	307
Silvia Tsvetkova	307
Ivan Petkov	307
QUESTIONNAIRE FOR ASSESSMENT OF EATING DISORDER RISK - A PILOT STUDY ...	313

R. Massaldjieva.....	313
D. Bakova	313
B. Tilov	313
M. Semerdjieva	313
B. Torniova	313
TRAINING IN HOMEOPATHY IN THE MEDICAL UNIVERSITIES OF BULGARIA	318
Assistant prof. engineer Zhivko Peychev	318
THYROID DISORDERS IN PATIENTS WITH HEMATOLOGICAL MALIGNANCIES	321
Nonchev B.	321
Goranova-Marinova V.	321
STUDY OF THE REASONS FOR CHOOSING A PROFESSION BY THE STUDENTS -NURSES	325
Assoc. Prof. Biyanka TorniyovaPh.D.....	325
Senior Lecturer Yordanka Tsokova	325
SOURCE DOMAINS FOR METAPHORS: A COMPARATIVE STUDY OF BULGARIAN AND ENGLISH ANATOMY	330
Ivaylo Dagnev	330
Maria Saykova	330
Maya Yaneva	330
ГОЛЕМИОТ РАЗВОЈ И НАПРЕДОК НА ЕЛЕКТРОНИКАТА И ТЕХНОЛОГИЈАТА ВО ДЕНЕШНО ВРЕМЕ,ДАВА РЕЗУЛТАТИ И НОВИ МОЖНОСТИ ВО МНОГУ МЕДИЦИНСКИ ДИСЦИПЛИНИ , ЗА ПО БРЗИ,ПО ПРЕЦИЗНИ,ПО ВАЛИДНИ И ПОВЕРОДОСТОЈНИ ДИЈАГНОЗИ ВО МНОГУ ОБЛАСТИ ВО МЕДИЦИНАТА	333
Реџеп Емурлаи.....	333
Дритон Селмани.....	333
Рауф Абдиу.....	333
Несет Узаири.....	333
THE ROLE OF INFORMATION TECHNOLOGY IN HEALTHCARE	336
Teodora Dimcheva.....	336

SPORT AND PHYSICAL ACTIVITY – WAY OF LIFE AMONG REHABILITATION STUDENTS	340
Nikoleta Nikolova	340
Ivan Gatevski	340
LIMITATION OF DRUG USE THROUGH LEARNING AND SOCIAL SKILLS	345
Rumiana Budjeva, Ph.D.	345
TRANSFORMATION PROCESSES	351
IN THE ATTITUDE TOWARDS ISLAM IN BULGARIA	351
Assoc. Prof. Dr. Veselin Bosakov	351
GLOBALIZATION AND FORMER COMMUNIST COUNTRIES	356
Dr. Goranco Jakimov	356
ENDANGERING THE IMMOVABLE CULTURAL HERITAGE IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA FROM NATURAL DISASTER AND THE NEED FOR MAPPING AND ELABORATING CRITICAL SPOTS	361
Prof. Trajce Nacev Ph.D	361
Assistant Prof. Dragan Veselinov Ph.D	361
ARCHITECTURAL CHARACTER OF SHOPPING CENTERS	365
Prof. Vangjel Dunovski Ph.D	365
Prof. Vlado Velkovski PhD	365
MAP ORIENTATION	370
Associate prof. Gabriela Kirova PhD	370
BREEDING AND SELECTION OF HONEY BEES RESISTANT TO DISEASES CAUSED BY VIRUSES, BACTERIA AND PARASITES	374
Prof. Dr. Rumen Valchovski	374
Dr. Jordan Manasiev	374
Dr. Ivo Sirakov	374
Galina Hristovska MA	374
Prof. Romel Velez PhD	374
Prof. Dr. Miso Hristovski	374

NEW FLEXIBLE APPROACH TO TEACHING VETERINARY TOXICOLOGY	377
Prof. Romel Velev Ph.D	377
Prof. Misho Hristovski Ph.D.....	377
DOES THE FORECAST MANAGERIAL EFFECT IN ORGANIZATIONAL PERFORMANCE?	379
Erisa Musabelli	379
TEACHERS` FEEDBACK AND STUDENTS' PREFERENCES ON SECOND LANGUAGE LEARNING: A CASE STUDY.....	382
Isa Spahiu Ph.D.....	382
Edita Kamberi-Spahiu, MA	382
ASSESSING PRAGMATIC COMPETENCE OF ENGLISH AND GERMAN	389
FOREIGN LANGUAGE STUDENTS.....	389
Biljana Ivanovska.....	389
Nina Daskalovska	389
Marija Kusevska	389
Tatjana Ulanska	389
BIRDS: MYTHICAL SYMBOL OF MIGRATION, BEAUTY AND BESTIALITY	393
Assist. Professor Marija Emilija Kukubajska, PhD	393
CULTURAL MODELS THROUGH THE PRISM OF LANGUAGE	398
Violeta Nikolovska Ph.D	398
MAKING TRANSLATABILITY MATRIX.....	403
Vesna Milevska.....	403
ON ADJECTIVES USE AND CLASSIFICATION IN ENGLISH AND ALBANIAN LANGUAGE	406
Dr. Suzana Samarxhiu	406
ADOLESCENCE IN THE LITERATURE FOR YOUNG ADULT OF TOME ARSOVSKI.....	411
Prof. Jovanka Denkova Ph.D	411
A CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE LINGUISTIC TRANSFER FROM L1 TO L2: STRATEGIES TO PROCESS EFL WRITING.....	419

Dr. Juliana Çyfeku	419
LANGUAGE POLICY DYNAMICS AND MULTILINGUAL COMMUNICATIVE COMPETENCE.....	424
Assoc. Prof. Anna Georgieva.....	424
Asst. Prof. Iliyana Simeonova	424
DO TESTS HAVE AN IMPACT ON KNOWLEDGE RETENTION? A STUDY CASE IN THE ALBANIAN PRIMARY SCHOOLS	429
Dr. Erinda Papa.....	429
KNOWLEDGE IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING AND LEARNING.NEW SKILLS FOR TEACHERS OF XXI CENTURY	434
Prof.Eliona Naço.....	434
ALBANIAN LANGUAGE UNDER THE MAGIC OF ROMANTIC AUTHOR’S PEN.....	437
Greta Jani Ph.D.....	437
PERSONAL NAMES IN TURKISH AND MACEDONIAN.....	442
SCHOOLBOOKS IN MACEDONIA	442
Prof. Marija Leontik.....	442
A FUNCTIONAL APPROACH TO PHRASEOLOGY	447
Dr. Suela Koça.....	447
Dr. Erinda Papa.....	447
VEÇORI GJUHËSORE TË LEKSIKUT TË SË FOLMES SË QYTETIT TË ELBASANIT NË DITËT E SOTME - NJË KËNDVËSHTRIM SOCIOLOGJISTIK.....	451
Dr. Manola Kaçi (Myrta)	451
STRATEGIES OF VOCABULARY ACQUISITION: THE ROLE OF TEACHERS IN USING ANTONYMS AS A TECHNIQUE OF VOCABULARY REINFORCEMENT AT DIFFERENT LEVELS OF ENGLISH LEARNING	456
Dr. Ekaterina Strati	456
RHYTHMICAL CODE AND HISTORICAL DEVELOPMENT	460
Liuba Zlatkova, PhD.....	460
SLAVONIC MUSIC THROUGH THE MIDDLE AGES.....	463
Assoc. Prof. Margarita Gencheva	463

THE DESTRUCTION OF A MYTH IN NORMAN MAILER’S <i>AMERICAN DREAM</i>	466
Dr. Marsela Turku.....	466
THE INCLUSION OF THE SPECIAL NEEDS CHILDREN AND THEIR PROBLEMS FACING THE ALBANIA SCHOOL.....	472
Doc.Dr. Ambera Duka (Ferri).....	472
MSc. Ermira Tati,	472
IMPROVING THE KNOWLEDGE OF VISUOCONSTRUCTIVE IMPAIRMENTS IN DEMENTIA – RELIABILITY OF A SCALE FOR HUMAN FIGURE DRAWING.....	478
Radka Massaldjieva	478
REFERENCE TO THE ANALYSIS OF PROSE TEXT FROM THE ASPECT OF THE ABILITY TO DETERMINE THE NARATION AND ANALYSIS OF SONATA FROM THE ASPECT OF SKILLS FOR PIANO	483
MA Milena Ristova- Mihajlovska.....	483
Prof. MA Angele Mihailovski.....	483

ENDANGERING THE IMMOVABLE CULTURAL HERITAGE IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA FROM NATURAL DISASTER AND THE NEED FOR MAPPING AND ELABORATING CRITICAL SPOTS

Prof. Trajce Nacev Ph.D

Goce Delcev University – Stip, Republic of Macedonia trajce.nacev@ugd.edu.mk

Assistant Prof. Dragan Veselinov Ph.D

Euro-Balkan University - Skopje, Republic of Macedonia dragan_veselinov@yahoo.com

Abstract: The frequent occurrences of natural disasters on the territory of the Republic of Macedonia despite for the man represent a danger and to material goods. Immovable cultural heritage as a part of the material goods of the state is at risk experiencing of its destruction or damage in the event of natural disasters. Therefore is necessary ascertaining the most common types of natural disasters that could endanger this kind of heritage, and mapping and elaboration of critical spots for easier and more effective prevention and confronting with these threats and dangers.

Key words: immovable cultural heritage, natural disasters, Republic of Macedonia, mapping, elaboration.

ЗАГРОЗУВАЊЕ НА НЕДВИЖНОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИ НЕПОГОДИ И ПОТРЕБАТА ОД МАПИРАЊЕ И ЕЛАБОРИРАЊЕ НА КРИТИЧНИ МЕСТА

Проф. д-р Трајче Нацев

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Република Македонија trajce.nacev@ugd.edu.mk

Доц. д-р Драган Веселинов

Универзитет „ЕвроБалкан“ – Скопје, Република Македонија dragan_veselinov@yahoo.com

Апстракт: Се почестите појави на елементарни непогоди на територијата на Република Македонија покрај за човекот претставуваат опасност и за материјалните добра. Недвижното културно наследство како дел од материјалните добра на државата е изложено на опасност од негово уништување или оштетување при појава на елементарни непогоди. Поради тоа неопходно е увидување на најчестите видови на елементарни непогоди кои би го загрозиле овој вид на наследство, како и мапирање и елаборирање на критични места за полесно и поефикасно превенирање и справување со ваквите опасности и загрозувања.

Клучни зборови: недвижно културно наследство, елементарни непогоди, Република Македонија, мапирање, елаборирање.

Недвижното културно наследство во Република Македонија го сочинуваат спомениците, споменичките целини и културните предели. Спомениците претставуваат поединечни градби односно дела на архитектурата и на градежништвото или некои делови и остатоци вклучувајќи елементи и структури од разен карактер и објекти за кои посебно се утврдени и пренаменети за чување и изложување на овој вид наследство, додека пак споменичките целини претставуваат урбани, рурални и други населби или нивни делови и остатоци, вклучувајќи ја опремата од местата на живеење и работење и центри во кои се наоѓаат значаен број на споменици.¹⁹⁸ Посебни делови од пејзажот кои што се истакнуваат како области на специфична интеракција на човекот и природата, кои се од културно-историско и археолошко значење се нарекуваат културни предели.¹⁹⁹

Во Република Македонија има околу 11 200 недвижни споменици споменици на културата што само го потврдува фактот дека таа располага со богато културно наследство.²⁰⁰ Разместено насекаде низ територијата на Македонија недвижното културно наследство со најголема концентрација се среќава во шест региони: Охридско – струшки откаде има најмногу споменици на културата, Пелагонискиот кој е со многубројно богатство на сите видови на културно наследство, Скопско-кумановскиот и Полошкиот со многубројни манастири, цркви, џамии, амами, анови, чаршии, тврдини и други споменици, и долините на реките Вардар и Брегалница во кои се наоѓаат најголем број на археолошки локалитети.

¹⁹⁸Член 12 и 13 од Закон за заштита на културното наследство („Сл. Весник на Република Македонија“ бр.20/04)

¹⁹⁹Член 14 од истиот закон.

²⁰⁰Просторен план на Република Македонија, (2004), Скопје, 92 – 96.

Недвижното културно наследство покрај тоа што го среќаваме во урбаните и рамничарски средини, го има и во руралните (околу 45 %), чија местоположба и локација е претежно на ридско-планински релјеф.

Независно од неговата местоположба и локација овој вид на наследство е подложен на разни видови опасности и загрозувања предизвикани од човекот или природата. Како едни од таквите видови на опасности и загрозувања претставуваат елементарните непогоди чии појави може да предизвикаат оштетување или уништување на недвижното културно наследство. Затоа е неопходна негова заштита со цел како би се зачувало истото.

Република Македонија заштитата на недвижното културно наследство од елементарни непогоди ја остварува преку спектар на разни мерки и активности кои се утврдени со правни и нормативни акти, чие спроведување во пракса го вршат надлежни субјекти од областа на културата, заштитата и спасувањето и управувањето со кризи.²⁰¹ Овие субјекти преку меѓусебна координација, соработка и врз основа на изготвени акциони планови, планови за безбедност, проценки на загрозеност и сл. вршат заштита и спасување на овој вид наследство во случај на појава на елементарни непогоди. За негова поефикасна заштита од голема важност претставува подготвеноста и оспособеноста на овие субјекти запревентивно дејствување како и за справување со елементарните непогоди.

Географијата на Македонија која се карактеризира во поголем дел со ридско-планински, а во помал со низински релјеф; изменето-средоземноморска, умерено континентална и планинска клима; и релативно развиената хидрографска мрежа е од голема важност и влијае врз појавата и интензитетот на елементарните непогоди.

Врз основа на ова како и на оценките на загрозеност за општините во Република Македонија од сите ризици и опасности како најчести видови на елементарни непогоди каде во случај на нивна појава со неконтролирани сили би го загрозиле (оштетиле или уништиле) недвижното културно наследство се поплавите, лизгањето на земјиштето, пожарите и земјотресот.

Недвижното културно наследство кое се наоѓа во урбаните средини често е со местоположба и локација во места каде е опкружено со објекти и друга инфраструктурно и покрај брегови на реки, канали и во подножја на ридови и планини. Сето ова го прави да биде подложено на оштетување и уништување од појава на елементарни непогоди. Како потенцијални појави на елементарни непогоди во урбаните средини со повисок степен на ризик кои би го загрозиле недвижното културно наследство претставуваат поплавите и пожарите, додека лизгањето на земјиште и земјотресот се карактеризираат со понизок степен на ризик.²⁰²

За разлика од урбаните во руралните средини поголемиот дел од недвижното културно наследство е со местоположба и локација покрај речни корита, суводолици, ридско-планински возвишенија на зарамнето плато или пак на падини, котлини, до брегот на природни или вештачки езера, како и во близина на некој шумски појас. Сето ова придонесува овој вид на наследство да биде загрозен од пожар, полава и лизгање на земјиште како појава од повисок степен на ризик, додека земјотресот овде би бил со понизок степен на ризик.

За заштита на недвижното културно наследство од ваквите загрозувања се организираат и подготвуваат мерки за заштита и спасување од страна на установите од областа на културата, заштитата и спасувањето и управувањето со кризи. Овие мерки придонесуваат за што поголема ефикасност и рационалност во делот на заштитата на ова наследство односно во превенцијата и справувањето со опасностите и загрозувањата. Покрај установите од наведените области, мерките за заштита и спасување се спроведуваат и од страна на останатите органи на државната управа, органите на единиците на

²⁰¹За видот субјектите, мерките и активностите пошироко во Законот за заштита на културното наследство („Службен весник на Република Македонија“ број20/04), Закон за заштита и спасување („Службен весник на Република Македонија“ број 36/04) и Закон за управување со кризи („Службен весник на Република Македонија“ број29/05)

²⁰²Согласно член 6 од Уредбата за Методологија за изработка на Процената на загрозеноста на безбедноста на Република Македонија од сите ризици и опасности, нејзината содржина и структура, начинот на чување и ажурирање, како и определувањето на субјектите во системот за управување со кризи се одредува степен на загрозеност што означува ризик односно состојба со манифестирани појави на загрозеност од одредена опасност. (Прв степен означува редовна состојба (нема ризик); Втор степен означува низок ризик (редовна состојба со ретко манифестирани појави на загрозеност); Трет степен означува покачен ризик (можен почеток на криза или кризна состојба); Четврт степен означува висок ризик и веројатност за почеток на криза или кризна состојба; Петти степен означува највисок ризик на загрозеност на виталните вредности (создадени услови за прогласување на криза или кризна состојба)

локалната самоуправа, трговските друштва, јавните претпријатија, установите и службите кои на директен или индиректен начин се поврзани со заштитата на недвижното културно наследство.²⁰³

Превентивно се изготвуваат процени, се врши планирања на мерки, набавка на материјали и опрема за спроведување на соодветна заштита, одредување на персонал за заштита и негова обука, вградување на предвидените и планираните мерки во редовното планирање и работа, уредување на просторот и изградба на објекти во функција на заштитата и спасувањето и друго. Од голема важност е уредувањето на просторот околу недвижното културно наследство преку изградба на одбранбено-заштитни елементи и изградба на инфраструктура кои ќе дадат голем придонес во делот на превенцијата и поголема ефикасност во справувањето со опасностите и загрозувањата.

Исто така се врши набљудување и известување од страна на системите за заштита и спасување и управување со кризи што овозможува навремено информирање за поефикасна координација и дејствување во заштитата на недвижното културно наследство.

Врз основа на горенаведените најчести видови на елементарни непогоди кои го загрозуваат недвижното културно наследство во Република Македонија се одредуваат и потребните мерките за заштита и спасување на истото. Како такви се: евакуација, заштита и спасување од поплави, заштита и спасување од пожари, заштита од лизгање на земјиште и заштита од земјотреси.

Евакуацијата како мерка се спроведува на тој начин што се врши планско, организирано и контролирано преместување на недвижното културно наследство од загрозените во побезбедни подрачја. Нејзиното спроведување е резултат на неможноста да се спречат последиците од елементарните непогоди со други мерки.

Мерката заштита и спасување од поплави содржи регулирање на водотеци и изградба на заштитни елементи кај недвижното културно наследство. Покрај тоа, оваа мерка опфаќа и набљудување и извидување на состојбата на водотеците и високите брани, заштитните елементи и воопшто на околината, црпење на водата од поплавените објекти како и санирање на последиците предизвикани од поплавата.

Со превентивни и оперативни мерки се спроведува мерката за заштита од пожари кај овој вид културно наследство. Превентивните мерки претставуваат активности кои се планираат и спроведуваат со просторно и урбанистичко планирање и со примена на техничките нормативи при проектирање и изградба на објектите.²⁰⁴ Активностите пак кои опфаќаат откривање, спречување на ширење и гаснење на пожари, утврдување на причините за настанување на истиот, како и давање на помош при отстранување на истиот ги сочинуваат оперативните мерки.²⁰⁵

И во мерките за заштита од појава на лизгање на земјиште и земјотреси се превземаат активности со кои би се отстраниле или намалиле последиците т.е. оштетувањето или уништувањето на недвижното културно наследство. Како дел од тие мерки претставуваат изградбата на одбранбено-заштитни елементи (потпорни ѕидови, уредување на земјиште и сл.) кај заштитата од лизгање на земјиште, додека за заштита од земјотреси асейзмички се зајакнува постоечкото недвижно културно наследство.

За што поефикасна заштита на недвижното културно наследство од овие опасности и загрозувања посебно во делот на превенцијата и справувањето со истите од голема важност ќе претставува мапирањето на критични точки како и елаборирање на истите.

Со помош на мапите на критичните точки кои би се утврдиле согласно изготвените процени на општините во Република Македонија од сите ризици и опасности, ќе се увидат местата на кои има голема веројатност од појава на елементарни непогоди. Така во зависност од зачестеноста и видот на појавата на елементарните непогоди ќе се изврши бележење на критичното место кое го загрозува недвижното културно наследство.

Елаборирањето на ваквите критични места ќе би имало веројатност од појава на елементарни непогоди кои го загрозуваат недвижното културно наследство всушност ќе претставува постапка на вршење нанивна анализа и проценување врз основа на географските карактеристики (релјеф, клима, хидрографија), историја на појава на несреќи и катастрофи и секако процената на загрозеност на безбедноста на Република Македонија од сите ризици и опасности. Со елаборирањето исто така ќе се одреди и степенот на загрозеност на критичното место односно на недвижното културно наследство.

Мапирањето и елаборирањето на критичните точки ќе овозможат подобрување на работата на субјектите и граѓаните кои на директен или индиректен начин се поврзани со заштитата на недвижното културно наследство од елементарни непогоди. Така со ова тие ќе ги добијат потребните информации за

²⁰³Пошироко во Законот за заштита на културното наследство, Законот за управување со кризи и Законот за заштита и спасување.

²⁰⁴Пошироко во Член 69-79 од Закон за заштита и спасување („Службен весник на Република Македонија“ број 36/04)

²⁰⁵Истото.

состојбите со елементарните непогоди што ќе помогне во изготвувањето на плановите и постапките за заштита на недвижнотот културно наследство од истите, поефикасно спроведување на мерките и активностите за заштита и спасување и рационално искористување на силите и средствата за заштита и спасување.

Покрај тоа со постојано следење на теренот и навремено ажурирање на податоците кои се добиваат од мапирањето и елаборирањето ќе се придонесе за поголема ефективност и ефикасност во заштитата на недвижното културно наследство како во делот на превенцијата така и во справувањето со опасностите од елементарни непогоди. Ваквата потреба од навремено и постојано следење на теренот и ажурирање на податоците се должи какона негативно влијание на човекот врз природата така и на релативно се почестите климатски промени кои влијаат на географските карактеристики на територијата на Република Македонија. Сето ова резултира со појава на некаков вид на елементарна непогода која пак претставува опасност и загрозување за недвижното културно наследство.

ЗАКЛУЧОК

Заштитата на недвижното културно наследство од елементарни непогоди е од голема важност пред се земајќи го во предвид фактот дека во случај на нивна појава можат да предизвикаат негово сериозно оштетување или уништување. Сето тоа покрај предизвиканата материјална штета би значело и удар врз историската поврзаност и идентификација на Република Македонија претставена преку овој вид на наследство.

За остварување на заштита и спасување на недвижното културно наследство во државата се создале и развиле механизми. Но во подобрувањето на нивната ефикасност неопходни се конкретни податоци и информации како за видот на опасноста така и за местоположбата и локацијата на самото недвижно културно наследство. Така со утврдување на потенцијалните и најчести видови на опасности и загрозувања врз овој вид на наследство преку претходна анализа и процена за нивниот профил ќе се одреди и степенот за загрозување со што понатаму би се превземале понатамошни мерки и активности за негова заштита.

Голем придонес кон ова ќе даде самото мапирање и елаборирање преку кое се обезбедуваат потребните информации и податоци за субјектите ангажирани во областа на заштитата на недвижното културно наследство од елементарни непогоди. Со тоа се овозможува рационално искористување на ресурсите, подобрување на комуникација и координација помеѓу субјектите и со одговорно спроведување на потребните мерки и активности би резултирало со поефикасна заштита и спасување на недвижното културно наследство од елементарни непогоди како превентивно така и во делот на справување со истите.

КОРИСТЕНИ ИЗВОРИ

[1] Закон за заштита и спасување („Службен весник на Република Македонија“ број 36/04)

[2] Законот за заштита на културното наследство („Службен весник на Република Македонија“ број 20/04)

[3] Закон за управување со кризи („Службен весник на Република Македонија“ број 29/05)

[4] Просторен план на Република Македонија, (2004), Скопје

[5] Уредба за Методологија за изработка на Процената на загрозеноста на безбедноста на Република Македонија

[6] Дирекција за заштита и спасување

[7] Центар за управување со кризи